

SZENNYAY ANDRÁS:

Vándorúton a cél felé...

Igazán kereszténynek lenni, azzá válni (mert hiszen ez soha le nem zárható „folyamat”) mindig merész vállalkozás volt és marad. Aki azonban *ma* valóban keresztény akar lenni, keresztényként akar élni, bárhol is éljen a világon, annak a magányos ember törekvése, bátorsága már kevés. *Keresztényként mindig, de ma fokozott mértékben csak közösségekben lehet élni.* Szeretközösségben, testvéri közösségben, Krisztus-közösségben.

Szent Benedek, akinek rendjéhez immár több, mint ötven esztendeje tartozom, jól ismerte ezt az igazságot. Közösségbe és ebből a – kolostori – közösségből kirajzó, kisugárzó szellemi-lelki közösségbe kapcsolta, gyűjtötte egybe mindazokat, akik számára az élet nagy „ügye”, vállalkozása, hogy teljességgel Krisztust helyezték életük középpontjába. Benedeknek másfél ezer éve adta az isteni hívás tudtára, hogy testvéri közösségbe gyűjtsön jó néhány Krisztus ügyéért elszánt, életét Krisztusnak átadni kívánó keresztényt. Jómódút és szegényt, tanultat és írástudatlant –

Elhangzott a Deák téri evangélikus gyülekezetben, Budapesten, 1991. április 14-én. Megjelent a szerző *Nyitott Kapuk Egyháza* című kötetében (Bencés Kiadó, Panonhalma, 1995, 418–428.).

mindegy. Egy volt a fontos: valóban Krisztust keresi-e, valóban az Ur szolgálatának iskolájában akar-e munkálkodni?

Mindez másfél ezer éve történt. Azóta a bencés kolostorok – olykor növekvő, máskor csökkenő létszámmal –, de jelen vannak minden földrészünkön. Érdemes-e, szükséges-e, szabad-e erre a jelenségre felfigyelnünk? Illő-e, hogy épp egy benedekrendi szerzetes beszéljen erről a történeti tényről, – úgy is mondhatnám: erről a jelenségről? Bizonyára sokan akadnak, akik fenntartás nélkül kimondják: igen. Érdemes és illő, hiszen a bencés kolostorok sajátos őrzői, továbbadói egy ősi kulturális örökségnek. Falaik között a tudományok és művészetek műhelyei alakultak ki, egy-két helyen szinte „nagyüzemmé” fejlődtek. Azután kivették a részt az oktató-nevelő munkából, ápolták, fejlesztették az egyház liturgiáját, kultikus központokká váltak. Mindezt végzik teszik ma is világszerte. S valahogy így fűzném tovább a szót: a ma élő bencések őrei ezeknek a „zárt kerteknek”, „hortus conclusus”-oknak, a tiszteletreméltó falak „konzerválják” a múltat, annak féltve őrzött kincseit, kézzel rótt kódexeit, a bencés munka és szorgalom régi dokumentumait. A múlt élő tanúi, másfél ezer év emlékeinek, értékeinek őrzői.

Ha ez a kép, ez a vélemény valóban és kizárólagos módon felelne meg a tényeknek, az élet valóságának, akkor mindaz, amit egy bencés kolostor *ma a világ számára „őrizne”, groteszk karikatúrája lenne* csupán annak, amit Szent Benedek a kolostori közösség életén, életformáján értett. Ha a bencések csakis a múltból élénének, azt konzerválnák, őriznék, ha nem tűznének ki maguk elé egyéni és közösségi, jövőt alakító, mi több, a nagy egyház jövőjét is formáló feladatokat, akkor méltán érhetné őket a vád, hogy „perverzek”. Azok, mert visszájára fordított (per-vertó) életet élnének. Olyan életformába merevedtek volna, mely az autentikus, a hiteles bencés szellemnek teljességgel ellene mondana.

Az „isteni szolgálat iskolájának”, a bencés életnek nincs akár az Alapítótól, akár későbbi korokban kizárólagosként egyfajta sajátos „őrzésre” meghatározott feladata, célja. Csupán egy beszükkített feladatkör, behatárolt célkitűzés aligha biztosíthatott volna a mintegy másfél ezer éven át a bencés közösségek számá-

ra létet értelmező, igazoló tartást, illetőleg aligha biztosíthatná ma a jövőben is remélt fennmaradást. Ha mégis megjelölhetnénk ilyen célt és feladatot, az semmiképp sem a kizárólagos, konkretizált evilági munka, nem egyfajta kultúrmisszió, hanem csakis maga a személyes, a mindenkit és mindent átölelő, a ma is munkára, új feladatok végzésére küldő Isten. *Egyesek és közösségek életét, jövőjét Istenre beállítani, Krisztus elé vagy fölé semmit nem helyezni, – ez a kereszténység múltja, jelene és jövője.* Es ugyanez a bencés kolostor létének, múltjának igazolója és jövőjének biztos záloga.

Bár igaz, hogy Istent, az ő létét nem lehet egyértelműen „bizonyítani”, „igazolni” vagy „cáfolni”, őt nem lehet vizsgálódásra semmiféle nagyító tárgylencséjére helyezni, s a filozófiai és teológiai munka is csak egy cseppet meríthet ki Isten végtelen létének tengeréből, mégis: *csakis Isten és az ő ügyének képviselője* biztosíthatja maradéktalanul létjogosultságát annak az ő nevében összegyűlt közösségnek, mely minden munkáját és feladatát az „ő szolgálatának iskolájában” kívánja elvégezni, mely „mindenben Istent akarja dicsőíteni”. Ez az Isten hívására összegyűlt, Krisztus szeretete elé semmit sem helyező kolostori közösség, kihívás és Isten felé mutató jel volt és marad világunkban. Es kihívás, meg felszólítás a közösségbe lépő tagok számára is: vállaljanak minden értékes munkát és szolgálatot, ahogyan azt épp az Isten ügye, az egyház és a környező társadalom érdeke tőlük kéri, sőt elvárja. Talán megkockáztathatom a megállapítást: a bencés közösségek, annak tagjai – sajnálatosan olykor gyarló módon, de mégis – *„Isten napszámossai”*. Azok, mert ha Isten ügyéről és az emberek szolgálatáról van szó, minden nemes ügyben készségesen jelentkeznek munkára.

Talán meg fogja lepni hallgatóimat a megállapítás: nem azért lesz, pontosabban nem azáltal lesz valaki valóban bencéssé, mert nevel, oktat, tudományos kutatómunkát végez, könyveket ír, gazdasági feladatokat lát el, esetleg (pl. a harmadik világban) szociális kurzusokat vezet, – hanem, mert *rendíthetetlenül hisz Istenben és mert Urát, Jézus Krisztust mindennél jobban akarja szeretni.* Mert mint a föld vándora, mint zarándoklétű ember tudatosan készül és vár az Istennel való találkozásra, Krisztus újra

eljövetelére. Röviden: mert a radikális hit embere. Mert a kettős irányzódású, az Isten és az ember szolgálatát vállaló szeretet embere. Mert a remény embere.

Mindez, amire az eddigiekben utaltam, kétségtelenül egyfajta általános megállapítás, a bencés múlt és jelen nagy vonásokban vázolt bemutatása. De elég-e ez? Lehetséges-e a múlt értékeinek átmentését és a jelen feladatait eredményesen vállalni és végezni – a jövő távlata nélkül? Van-e, lesz-e ezeknek az Isten és ember-szolgálatra vállalkozó napszámosoknak jövőjük? – Úgy vélem, ha szellemi-lelki Atyjuknak, Benedeknek szabályzatát követik és megszívlelik mindazt, amit abban a jövőről olvashatunk, akkor igen! És engedjék meg; hogy kijelentsem: *a jövőre, az abszolút jövőre, a végső célra való beállítottság, ez mindannyiunknak, minden krisztushívő keresztény életének mintegy „alapállása”* kell, hogy legyen. A bencés egzisztencia – miként végső soron minden keresztény egzisztencia is – alapvetően a jövőre beállított létezés. Jézus követelését egyetlen kereszténynek, még kevésbé a Krisztus radikális követésére vállalkozó bencés szerzetesnek nem lehet másképp megvalósítania, minthogy megszívleli a Mester szavát: „Az idő betelt, közel van az Isten országa. Térjete meg és higgyetek az üdvösség jóhírében” (Mk 1,15). A *„betelt idő” véglegesen Krisztus újra eljövetelével érkezik majd el.* Addig pedig a Krisztus-követés, a Krisztus újrajövetelére való állandó készülés kell, hogy minden bencés kolostori közösségnek és tagjainak – és itt mindjárt hozzáfűzném – egyben minden kereszténynek is szeme előtt kell, hogy lebegjen.

Szent Benedek Regulájának konstitutív eleme ez az alapvető *eszkatológikus, azaz a jövő felé tekintő, a végső célt szem előtt tartó, Krisztus újrajövetelét váró szemlélet, és az abból fakadó magatartás.* Csak egy-két idézet a Regulából: „Félj az ítélet napjától .., és teljes lelki vágyódással kívánd az örök életet. A halál naponként ott álljon szemed előtt” (Reg. 4.). – „Íme, ezek a lelki élet mesterségének eszközei. Ha ezeket szüntelenül használtuk, és az ítélet napján róluk számot adtunk, akkor az Úr megadja nekünk a jutalmat, amelyet maga ígért: Szem nem látta, fül nem hallotta; amit az Úr azoknak készített, akik őt szeretik” (Reg. 4., 1Kor 2,9). –

Nem kétséges, hogy e néhány idézet – hogy úgy mondjam – nagyon „tömény”. Igen sokat tartalmaznak, követelnek, ígérnek, és a mai ember füle számára talán kemény beszédnek tűnhetnek. Korunk „modern” embere minderről tapintatosan hallgat. Benedek Regulája azonban régen és ma egyértelműen tárja minden követője, de minden keresztény elé is: a *jövőről, a végső célunkról soha ne feledkezzünk meg*. Benedek a „*teljes kereszténységet*” tartja szem előtt. Ehhez a teljességhez pedig a múlton s jelenen kívül a jövő, az abszolút jövő, a beteljesülés is hozzá tartozik. A Szentírás tanítását, az egész Írásét komolyan kell vennünk. A biztatót és szépet, a felemelőt és reménykeltőt, de a nehezet és „kényelmetlent” is. A bencés jövőszemléletben – és vajon ne lenne ez így minden keresztény életében? – a „halálnak nap mint nap szem előtt tartása”, az ítélkező Isten elé állás, – mindez kemény realitás. Igaz – néhány komoran szigorú renddel ellentétbe –, a bencések nem előre elkészített koporsójukban alszanak, nem is állítanak íróasztalukra vagy imazsámolyukra csontváz-koponyát, mégis, tudatosan tekintenek előre, a nagy találkozás napjára, a minden ember számára közelítő végső napra: Így állandóan az Úr közeledésére, újrájövetelére – egyre inkább mintegy begyakorolva ezt – gondolnak. Ezt szívesen és készségesen teszik, mert a radikális hitből fakadó, szeretetből élni kívánó reménység embelei. „Lelki vágyódással vágnak az örök életre” (Reg. 4.) és Szent Pállal ők is el akarják mondani: „Számomra az élet Krisztus, a halál pedig nyereség. Kettő közt vívódom: szeretnék megszabadulni, hogy Krisztussal legyek. Ez volna a legjobb” (Fil 1,21.23).

A bencés Regulát követők tehát nem sorolhatók csak a múlt felé tekintők, a csak múltjukból élők nosztalgikus, bús táborához. Ellenkezőleg: mint minden hívő keresztény, *a jövő eljegyzettjei, akik a Krisztussal való találkozásra egyre tudatosabban igyekeznek felkészülni*. Bizakodó és reménykedő emberek. Úton járók, vándorok, akik a földi világban az örök otthon felé irányítják lépteiket. És még hozzá kell tennem – már csak azért is, mert Szent Benedek szerint az alázatosság az egyik legfontosabb keresztény erény – legalábbis mindig, mindenütt ezt kellene tenniük. Hogy

az eszmény és valóság közti feszültséget ők is megélik, ez együtt jár gyarló ember voltunkkal.

Ez a célra törő, a jövő felé tekintő szemlélet és a belőle fakadó magatartás *nagy erőket képes megmozgatni*, dinamikus magatartásra ösztönöz. Azt a dinamikát rejti magában, melyről Pál apostol így ír: „Nem mintha már elértem volna s tökéletes volnék, de futok utána, hogy magamhoz ragadjam, mert már Krisztus Jézus is magához ragadott... Felejttem, ami mögöttem van s az előttem lévő után rugaszkodom. Futok a kitűzött cél felé, annak a hivatásnak jutalmáért, amelyre Isten felülről hívott meg Jézus Krisztus által” (Fil 3,12-14). Ez a szent célratörés és jövő felé irányulás, nekirugaszkodás, ez az eszkatologikus szemléletből fakadó magatartás minden bencés közösségnek egyetlen igazi programja, mely minden egyéb konkrét feladatot magában foglal. Ezen az úton járva igyekszik a bencés szerzetes a mennyei hazába.

Az eddig vázoltak kissé megvilágíthatják, *hogy* a bencés kolostorok lakói alapjában, *gyökerében progresszív, azaz előre lépő, a jövő, a végső cél felé feltáruló emberek*. Életük nem „állapot”, hanem „mozgás”, vándorlás, Krisztus felé igyekvés. A Regula számos helyén sietésről, sőt futásról szól; mely csak akkor érhet véget, éri el a célt, ha a szerzetes eljut Istenhez. De addig is, már itt a földi életben egyre inkább Istenben kell elmélyülnie, tudatosan felé közelítenie.

A bencés monostor lakóinak sorsa minden hívő atyjának, *Ábrahámnak sorsában osztozik*. A hívás, melyet Ábrahám kapott, mely nyugtalan, előretörő, a jövő előkészítését szolgáló vándorlásra készítette, – mint minden kereszténynek, nekik is szól. Es amint Ábrahámnál is történt, ahogyan azt az Úr mondotta: Majd meg fogom számodra mutatni – azaz életszakasról életszakaszra fogja őt vezetni –, ugyanez realizálódik a bencés rend más-félezer éves történetében is. Isten annak, akit meghívott – és itt újra keresztény meghívásunkra is gondoljunk – nem ad bejelölt térképet, nem határoz meg ún. fix útvonalat. *Életutunk folyamatos kivonulás, exodus*, mígnem a végső célhoz, mígnem haza érke-zünk. Ez a bencés szerzetesnek, de ez a krisztushívők közössége

minden tagjának sorsa, életútja is. Mert tudjuk, hogy „itt nincs maradandó hazánk, az eljövendő után vágyódunk” (Zsid 13,14).

Ez a dinamikus, mindig előrettekintő, az újtól nem riadó szemlélet volt talán legfőbb oka, hogy a bencések Európának, majd egyéb földrészeknek is valóban „napszámosaivá” tudtak válni. Mozgékonyak és éberek maradtak, hogy mindenkor meghallják az Úr hívó-küldő szavát. És ez a hívás, küldés gyakran új, Isten népét sajátos helyzetekben szolgáló feladatot jelölt ki számukra. Készséget, képességet adott arra, hogy kiolvashassák nemcsak a Szent-írásból vagy a Regulából, hanem az „idők jelei”-ből, is: mit szól itt és most az Ur az egyház és azon belül az ő számukra? Milyen új feladatokat jelöl ki, milyen ismeretlen; még fel nem tört utakon vezeti őket tovább? Minderre azért vállalkoznak, mert – Rendalapítójuk szerint – Krisztus és az ő szeretete elé semmit nem akarnak helyezni (vö. Reg. 4. és 72.fej.)

A világtól való menekülés, a világ megvetése, ezeket a szavakat, kifejezéseket sehol sem találjuk a bencés Regulában. A bencés kolostori közösség – ha szabad így mondanom – alapállása: *nem a világ felé kimondott elutasító „nem” hanem a Krisztusra kimondott és őbenne mindent átfogó; átölelő „igen”.*

Benedek Regulájának követője rendi feladatainak végzése során a Jézusban már köztünk jelentkező, de véglegesen még él nem érkezett *Isten országának „ízét”* ízeleli meg. Bár mennyire is haladt volna azonban előre az Isten felé vezető úton, azt is tudja, hogy még nem érkezett el céljához. Amíg csak él, úton van a „mennyei haza felé”, „mely után lelki vágyódással kívánczik” (Reg. 4,73.) . A földi életben bizonyos értelemben a „pusztában” él, *ahová elhallatszik ugyan a „piactér” zaja, munkája újra és újra a „fórum” forgatagába vezeti.* A kolostori élet egyáltalán nem szigetelhető el a piactér-fórum zajától, olykor zaklatásától. A kolostor nem elővételezett „mini-mennyország”, nem földre varázsolt „paradicsom”. A bencések sohasem válhatnak olyan fellengzőssé, hogy már-már földi angyaloknak – képzelnék önmagukat, de igenis kapcsolatot akarnak fenntartani az égiekkel. Különösen áll ez azokra az órákra, amikor közösen imádságra zsoldározássra gyűlnek össze. Zsoldározásukat – ahogyan Benedek figyelmeztet

rá – Isten színe előtt végzik (Reg. 19.). Emlékeznek a Zsidó-levél figyelmeztetésére: „Sion hegyéhez, a mennyei városhoz, Isten városához, Jeruzsálemhez, az angyalok seregéhez, az elsősülöttek ünnepi sokadalmához járulnak. Istenhez, a tökéletes igazak Lelkéhez, az Újszövetség közvetítőjéhez, Jézushoz... „ (12,2-24).

A majdan elérkező Úr titokzatos módon, de valóságosan jelen van azok között, akik az ő nevében gyűlnek össze, mindenk előtt azért, hogy *imádkozzanak* (vö. Mt 18,20). De Benedek még ennél is mélyebbre néz. Nemcsak a közös imánál, de *mindig és mindenütt jelen van az Úr*. Erősen hiszi, Regulájában le is írja, hogy az Úr mindenütt; jelen van (19. fej. és több helyen). A benedeki szemlélet egyik sajátos vonása, hogy a profán és szakrális világot nem választja szét, nem állítja egymással szembe. Istent a kolostorban és azon kívül is, mindenben és mindenütt dicsőíteni kell – „ut in omnibus glorificetur Deus” (Reg. 57. – vö. 1Pét 4,11). Emberek és tárgyak, eszközök a benedeki elgondolásban, az ő tanítása szerint egyaránt a teremtő és megtartó Isten jelenlétevék titokzatos jelentkezései, megnyilvánulásai. Úgy is mondhatnám: Isten jelenlétének szakramentumai.

Úgy tűnhet, kissé eltértem kítűzött tárgyamtól. De talán mégsem. Mindezen megfontolások – olykor kifejezetten, máskor bennfoglaltan – az *Ur végső ítélete, a végső nagy találkozás felé* irányítják a bencés szerzetes figyelmét; sőt életét, annak döntéseit, egész vonalvezetését. Afelé a nap felé, amelyen majd az lesz a mérték, melyet Krisztus maga állított fel: vajon felfedezte-e, meglátta-e a betegben, a szükségét szenvedőben, az éhezőben magát Krisztust? Ha igen, akkor végleg helyet nyerhet az „áldottak”, a „benedicti” között. Ha nem, akkor átkot hoz már életében saját fejére. – És tovább: vajon meglátta-e a teremtett világban, annak nagyobb vagy kisebb értékeiben Isten művét, illetőleg az emberi munka és fáradozás eredményét? – Végül – mint minden keresztény a bencés szerzetes számára is a szeretet parancsa a legfőbb törvény. A végső cél felé vezető út az Isten és emberszeretet tetteivel van mintegy kikövezeve.

Csakis az, *akit a jövő reménysége éltet*, aki radikális hívő döntésében tudatosan törekszik a jövő felé, *képes a mában, az adott*

órában felszabadult lélekkel *a szeretet tetteire*, kisebb nagyobb *áldozatokra vállalkozni*. A bencés szerzetes, ha Rendalapítója szellemében igyekszik élni, már a földön megtapasztalhat valamit – ki többet, ki kevesebbet – a szeretetnek „elmondhatatlan édességéből” – és így, mint kiegyensúlyozott, sőt boldog ember, másokat is képes a legkülönbébb feladatnak vállalásával, végzésével, áldozatok meghozatalával megelégedetté, a szeretetben és tudásban gazdagabbá tenni, boldogítani. Ha bencés kolostorainkban minden szerzetesről el lehetne mondani, – hogy hányról, csakis Isten a tudója –, amit Remete Szent Antalról jegyeztek fel, akkor már Urunk újra eljövetele előtt is több öröm, béke, boldogság sugározna szét világunkban. „Ő (Remete Szent Antal) soha nem jött zavarba, mert olyannyira a béke töltötte el szívét. Sohasem látták elégedetlenül, mert lelkében mindig a béke nyugalma élt.”

Megfontolásaink vége felé feltehetjük a kérdést: *vajon napjaink ún. modern embere számára a bencés kolostorok lakóinak eszkatologikus, azaz a végső cél, a végső nap, Urunk eljövetelének órája felé mutató egzisztenciája – felhívás, kihívás-e?* Vajon megéri-e a mának emberét is evilági . egzisztenciájában, életében a bencés Regulából ma is a világ felé áradó ősi üzenet? Tud-e, akar-e a Krisztus-várás lelkületében élni, azt önmagában elmélyíteni? – Ha nem így lenne – és mintha valóban nem így lenne –, akkor ebben nem csak, és elsősorban nem a világban élő keresztény testvéreink a hibásak. Sokkal inkább kell minderről lelkiismeret vizsgálatot tartaniuk a bencés kolostorok lakóinak, – nekünk magyar és a világon szerteszét élő bencéseknek. Vajon kisebb és nagyobb, olykor pompás apátságok falai között nem túlon túl stabil, intézményesült, múltjukba belemerevedett életformát rendeztek-e be önmaguk számára? Vajon nem vonzza-e őket túlon túl a világ felé, a külső, evilági feladatok felé az a kulturális örökség, melyet magukkal hordoznak és olykor ballasztként visznek tovább? Vajon nem csupán „kulturális misszióként” tekintik-e olykor önmagukat? Vajon *kellő harmóniában élnek-e az „ora et labora” az imádságos munka és munkás imádság életstílusát?* Nem kétséges: egy mereven hagyományos életvitelű, ún. konzervatív bencés apátságban nehéz elsajátítani, kialakítani az át-

meneti létünkéből fakadó dinamizmus, a megújulás szellemét. Nehéz érezni az „apokaliptikus fullánk” ősztökélő, előrelelendítő erejét. – De épp így nehéz lenne a bencés hivatástudatból fakadó élet, imádság és munka harmonikus egybeolvasztásának vállalása egy túlon túl evilági munkába temetkezett kolostori közösségben. – És legyen szabad itt mindjárt hozzáfűznöm: vajon e kettősség feszülését nem éli-e meg minden keresztény egyén és közösség a saját életküzdelseiben? – Azt hiszem, mindezen a jelen s távollevők, bencések és más keresztény közösségek tagjai komolyan el kell gondolkodjanak.

Úgy gondolom, a bencés kolostorok lakóinak éppen úgy, mint minden krisztushívő, az ő nevében összegyűlő keresztény közösségnek el kell gondolkodniuk azon, hogy láthatóvá, szinte foghatóvá tegyék világunkban: a holnap, a végső nap, *az abszolút jövő felé forduló reménységéről kell világunkban tanúságot tenniük.* Oly jelként kell állnunk világunkban – s talán most már nemcsak szabad, de kell is többes számban szólnom, – hogy pusztá létünk Krisztusra, az ő szeretetére és újrjövetelére emlékeztessen. Isten vándorló népének nincs világunkban maradandó lakása: Az égi, az örök otthon felé igyekeznek. Hivatása, hogy ébren tartsa az emberekben a végső jövőbe, a végleges hazatérésbe vetett reménységet.

Keresztények és nem keresztények felé egyaránt arról kell tanúskodnunk, hogy az evilágba, szekularizmusba zárkózó kereszténység már nem Krisztus követésének útja, és nem a Krisztus újra eljövételét váró magatartás. Mi nem futurologiával foglalkozunk, és nem elégszünk meg az evilági jövő tervezgetésével sem, hanem naponta szívből, meggyőződéssel imádkozzuk: Jöjjön el a Te országod! A tudomány és technika különféle ismereteinek és eredményeinek alkalmazása hozhat ugyan szép gazdagodást az emberiség számára, de egyszersmind – hogy Karl Friedrich von Weizsäckerre hivatkozzam – kétélű kardként, visszafordítható dárdaént tartja az ember mindezeket kezében. És ami ennél is fontosabb: üdvösséget, végső, visszavonhatatlan és teljes boldogságot ezek soha sem lesznek képesek nyújtani. Ezt majd mind „az új ég és új föld” hozza el számunkra.

Feladatokról, felhívásról, kihívásról szóltam – olyanokról, melyek a bencés kolostorok lakóit, azok szívét-lelkét kell, hogy megmozgassák, lelkesítsék. De úgy gondolom, egyetlen olyan feladatot, kihívást sem említettem, melyeket valamiféle privilégiumként, csakis ún. „bencés munkaként”, kötelezettségként lehetne vagy kellene számon tartanunk.

Mindannyian – jelen és távollévők – reménységből élünk. Holnap kötelezettségeinek, a végső cél elérésének reménysége életet. A holnap felé tekintés, e vándorúton járás, amely soha nem téveszti szem elől a végső célt – nem a kényelmeseknek, nem a lustáknak életformája. Nem, hanem azoké, akik nagy erőket képesek latba vetni. Azoké, akik képesek még eléggé ki nem használt – nem természetes – energiaforrásokat fölszabadítani és ezeket evilági vonatkozásban is – az emberiség javára – hasznosítani. Minderre Szent Benedek tanítása utat mutat ma is: hitből fakadó, reménységből élő és a szeretet tetteiben kiteljesedő utat. Bárcsak ezen az úton járnánk – ki-ki a maga életkörülményei között, élethivatásában, – hogy mindannyian lakótársak lehessünk végső otthonunkban, az örök hazában.